

Aradi József

A koincidenenciák játékasztalánál

Avagy szekvenciák, amelyeknek fele igaz, fele nem¹

Olvasónapló (2021–2022)

2021. október 1. – MOZGÓKÉPEK

„Akárha valamiféle karneváli hangulat járta volna át a derengést, netán egy maszkabál társasága verődött volna véletlenszerűen össze az idő hídján.” (Árkossy István)

A lélegző vonal olyan esszékarnevál, amelyet nem lehet karneváli menetbe felsorakoztatni. A világ a feje tetején áll, a mindennapok apokaliptikus képet mutatnak. Az ismert tájékozódási pontok nincsenek már érvényben, a térképeket meghamisították, a vonalak örvényrajzolatai idegen világsíkokat, sebtében át rajzolt határokat mutatnak. Nem tabu már az erőszak. A dialógus és empátia törvényeit felfüggesztették. A *Képek az időből* fejezet záródarabja, a *Mozgóképek* (A *Hitel* közölte először az esszét) párbeszédés dramaturgiája révén a könyv sarokpontja, ahol a legkönnyebb belefogni a könyv olvasásába. Eltűnődni azon, amit senki nem vett észre a derengésben, hogy Brueghel Parasztlakodalmából hova tűnhetett néhány sült lepény, és a festett kupákból, kelyhekből, serlegekből és kancsókból hova tűnhetett el az évszázadok óta ott érő, rubinvörös nedű. Ebben az éjféli színjátékban persze viszonylag békében vitatkozhattak vagy inkább szónokolhatnak a festészet nagyjai, Caravaggio, Tiziano, Leonardo da Vinci, Frans Hals, Monet, Poussin, Malevics, Brueghel, Picasso, Salvador Dalí, Paul Klee, Chardin és Marc Chagall, Renoir, Courbet, Cezanne, Vasari és Van Gogh, mindenütt máshol, a karnevál színpadán kívül a digitális világ féktelen dobpergése, hűvösen sötétlő fekete nihil, Fekete Lyuk, a Gutenberg-galaxist elnyelő digitális csillaghalmazok. A *Mozgóképek*-esszé nyugalomsziget a totális örvénylésben. Monoton érzelemmentesség zárja körül, csupa Falanszter. Digitális manipulációk káprázata, digitális anomáliáktól megmetyelizedt világ. A komputer mindent a maga képére formáló diktatúrája. Antidigitális látélet, amely kíméletlenül végigsöpör a könyvön.²

ARADI JÓZSEF (1943) költő, szociográfus, szerkesztő.

- 1 Az írás a megidézettek gondolatainak felhasználásával készült. – Utalás Árkossy István *Hitel* folyóiratban (2021/3) megjelent *Mozgóképek* című esszéjére.
- 2 Árkossy István: *A lélegző vonal. Művészeti írások*. Az esszékötet a Magyar Napló Kiadó 2021-ben megjelent Rádiusz sorozatának 13. kötete.

2021. október 2. – KÉPESLAP

„Közben műtermem számítógépén, a monitoron csilingelve hullnak alá a „személyes” üzenetek kék egyenruhába bújtatott, uniformizált sorai.” (Árkossy István)

Nálam is járt a láthatatlan postakocsi, de párát ziháló fekete mének sehol, és nem is hozott a posta sarkán kissé megtört, valódi bélyeggel hitelesített, körpecséttel ellátott anixot. Kék egyenruha sincs sehol, sem az „Idő kaján kékmosolya”. Személyes üzenetben *A lélegző vonal* című esszégyűjtemény digitális lenyomata csörömpölt be virtuális postaládámba. „Elküldtem.” A szerző jól sejtí, nullákból és egyesekből áll össze a mű minden négyzetcentimétere. De hogyan bontsam ki a csupa nullákból és egyesekből Árkossy István szemgyönyörködtető látványvilágát, természetközeli személyes poézisét anélkül, hogy digitálisan elmaszatoznál?

2021. október 6. – VISSZAPILLANTÓ TÜKÖR

„Csak annak értelmetlen, aki nem képes „olvasni” a nyomvonalat. Aki nem ismeri a képolvasás alfáját és ómegáját.” (Árkossy István)

Inkább előre pillantó. A *Digitális Bölcsészet* folyóirat 2020/1-es számát hozza az elektronikus posta, az egyik tanulmány benne (Fogarasi György: *Eszkalálódott olvasás*) sorvezetőt kínál az olvasáshoz: Árkossyt szorosan kell olvasni. Mi az, hogy szorosan? Mark Tansey, kaliforniai művész *Szoros olvasás* (Close Reading, 1990) című festményén egy szabadmászó alpinista nőalak a szövegtöredékek meredek sziklafalán kapaszkodik felfele. Létra, kötél vagy heveder és védőfelszerelés, mindenfajta biztosító eszköz nélkül. Kizárólag a szöveg kiszögelléseibe és repedéseibe kapaszkodik. Nézem a szabadmászó lány metaforáját, talán érdemes visszacsatolni a hevedert a lányra anélkül, hogy elvinnénk tőle a szabadságot.

Az irodalomtudomány nagy képrombolója, Franco Moretti éppen a fenti modell ellenkezőjére, a távoli olvasásra (Distant Reading), számítógépes segédlettel végzett kvantitatív elemzésre buzdít. Például azonosítani egy szót, egy elkülönülő formajegyvet (mondjuk, gyakran előforduló szavakat és jelzőket), majd nyomon követni, milyen összefüggésben fordulnak elő a könyv más helyein. Kilépni a fejünkben az olvasáshoz előkészített értelmezési keretből, mert a bevett kánon érzéketlen olyan nagyobb mintázatokra, melyeket az emberi pillantás nem képes befogni. A távoli olvasás észrevétlen jelenségeket tesz láthatóvá. Ezt tekinti Moretti az esszéstílus „alulnézetének”, amely túllép a szoros szövegértelmezésen, de féltő, hogy zárójelbe teszi az olvasást, vagy hozzá se kezd az olvasáshoz.

2021. október 7. – VONALAK JÁTÉKASZTALÁNÁL

„az Idő, a valaha létező legnagyobb játékos, igazi Ászként... mindent visz.” (Árkossy István)

Az olvasás módszertana körüli digitális bölcsészeti háborúban én nem kívánok részt venni. Az én módszerem egyszerre közeli és távoli is. Egyszerre alul- és

fölülnézet. Mint talált tárgyat teszem oda postafiókomba éppen bepattanó aktuális olvasmányaimat *A lélegző vonal* kiválasztott darabjai mellé. Elemzéstávolba, de áthallásközelbe. A naplóbejegyzéseim indító szava legtöbbször a könyv egy-egy „lélegzetvételére”, fejezet- vagy esszécímére utal.

Néha lesöpöröm a koincidenciák játékasztalát, és újra terítem. Mint egy kártyapakkot, összekeverem Árkossy esszéit. Nem azért, hogy taláalomra kihúzzak egy kártyát a pakkból, hanem hogy amíg a kártyákat pörgetem, eltávolodjak a szövegtől, és rátaláljak a jolly jokerre, a mókamesterre, a Lélegző Vonatra. A legfontosabb lap a játszmányban. Bármelyik lapot lehet vele helyettesíteni, azt is amelyik megsérült vagy elveszett. Olvasónaplóm új bejegyzéseinek indítószava nem minden esetben egy koincidencia-hordozta véletlenre utal. A mottó sem mindig az Árkossy. Jövőtlen időbe, játszmi feltételeességbe átirrt mondatok: „Ha ez a könyv egy mozgókép.” „Ha ez a könyv egy videójáték.” „Ha ez a könyv egy podcast.” „Ha ez a könyv egy oratórium.” „Ha ez a könyv egy forgatókönyv, valamilyen elképzelt filmforgatás színopszisa.” Lehetne az indítás egy film címe is, amit éppen nézek.

2021. november 1. – SZÜNETHET

„A messzi távolból ilyen időképkockák peregnek előttem.” (Árkossy István)

Eltűnt élet időképkockái peregnek Sofia Bohdanowicz torontói rendező 18 perces rövidfilmjében. Egy kanadai barátom küldte a linket. Azt mondja, elbűvölő film a depresszió határán tett időutazásról, a veszteség megpróbáltatásairól, a művészetbe mint gyógymódba vetett hitről, a láthatóról és láthatatlanról a képzőművészetben és az életben. Koincidencia-film: hogyan lehet formák és események néha véletlen, néha önkényes egybeesése révén az időutazás képességére szert tenni. Időutazás képessége? Talán az sem véletlen, hogy a halottak napján érkezett a link a filmhez, Sofia jeleket, tárgyi nyomokat keres, amelyek felvillanthatják a személyes emlékeket, egy pillanatra újra megfoghatóvá teszik, ami egy kapcsolatban a legszemélyesebb, az élő emberből áradó energiát.

Hangalámondás. Voiceover a filmből: „Halála óta ma kerestem először Giacomót. Próbálom felidézni azokat a részleteket, amelyek számomra fontosak. Mint például a szeplőket az orra hegyén. Puha tenyerét, amellyel egy koncert alatt a kezem után nyúlt. Lehetetlen, hogy meghalt. Próbálom felkutatni a nyomait, a dolgokat, amiket szeretett csinálni. Nézem a szavakat a félig kitöltött kereszt-rejtvényben, és azon tűnődöm, hogy van-e valami rejtett üzenetük.”

Gyászban az ember nem lineárisan éli meg az időt. A gyász olyan, mint a mozgókép. Kitágítja az „optikai tudattalanunkat”, az emlékezés mozgóképtechnikája lehetővé teszi olyan térbeli és időbeli események megfigyelését, amelyeket az emberi szem nem képes nyomon követni. A közelkép [Großaufnahme] kitágítja

a teret, a lassítás [Zeitlupe] pedig az időt (Walter Benjamin: *A műalkotás a technikai reprodukálhatóság korában*, 1939). A rendező mindent egy lapra tett fel: hogyan lehet az örökkévalóságig kitágítani a gyászmunka terét és idejét.

Nézem a filmet, és ahogy belemélyedek, rájövök, nem is Kandinszkij, a tárgyiatlan absztrakt festészet atyja inspirálta a filmet. Az absztrakt festészetnek, akár csak a háborúknak is az ókori görög és a közel-keleti tradíciókban, nem is atyja van, hanem anyja. Az antik görög kultúrában a „minden dolgok anyja” kifejezés valami roppant nagyra, utolérhetetlenre, példaszerűre utalt. Ezt a jelentést terjesztette ki az Öbölháborúban Szaddám Huszein a háborúkra, „minden csaták anyjának” nevezve az egész világgal való leszámolást. A filmből tudom meg, hogy Hilma af Klint svéd festő az első absztrakt Kandinszkij előtt.

2021. november 8. – LÁTVÁNY ÉS ÜZENETEI

„Szeretném a nézőt akarata ellenére becsitálni a kép virtuális világába, nézzen ott kedvére körül egyfajta médiumként, hogy ezzel néhány pillanat erejéig maga is a kép cselekményének, történetének részévé váljon.” (Árkossy István)

A film adatlapja szerint Kandinszkij *Punkt und Linie zu Fläche* tanulmánya inspirálta a filmet: a film címe és mottója is Kandinszkij a Walter Gropius és Moholy-Nagy László Bauhaus-sorozatában 1926-ban megjelent elméleti művéből származik. Nem tudom, hogy lehet ezt a „pont és vonal” látomást pontosan visszaadni magyarul: Pont és vonal a síkban? Pont és vonal a síkhoz? Pontból és vonalból a sík? Talán az a kihívás ebben a címben, hogy a pont és vonal többféleképpen tud kapcsolódni a síkhoz. Mi lenne, ha meghagynám az eredeti címet, és arra összpontosítanék, ami *A lélegző vonal* értelmezésének kulcsa, a Külső és Belső viszonyára a befogadásban:

„Minden jelenséget kétféleképpen lehet megélni: kívülről vagy belülről – írja Kandinszkij. Ez a két megközelítés nem önkényes, hanem a jelenséghez kötődik, annak természetéből és sajátágaiból adódik.”

„Az utcát az ablaküvegen keresztül érzékeljük, s mivel az üvegfelület elnyeli az utca hangjait, a forgalom fantomszerűvé válik. Maga az utca, amit áttetsző (mégis kemény és szilárd) üvegen keresztül látunk, belülről nézve különállónak tűnik, mintha egy „másik, idegen világban”, a közvetlen érzékeinken túl lüktetne.

Amint kinyitjuk az ajtót, kilépünk az elzártaságból, és belevetjük magunkat a külső valóságba, aktív részévé válunk ennek a valóságnak, és minden érzékszervünkkel átéljük a lüktetését. A hangok folyamatosan változó hangszín- és tempófokozatai körénk tekerednek, spirálisan felívelnek, majd hirtelen összeroskadnak. A mozdulatok a különböző irányokba hajló vízszintes és függőleges vonalak játékaival vesznek körül bennünket, ahogy a színfoltok felhalmozódnak és feloldódnak a magas vagy mély tónusokban.

A Műalkotás tudatunk ablaküvegén át néz vissza önmagára. Amit átélünk belőle, az több mint maga a mű, mert az élmény képmása az érzékelés elmúltával nyomtalanul elpárolog tudatunk felületéről. Egy szintén átlátszó, de határozottan üvegszerű, a közvetlen érintkezést belülről akadályozó üvegfal választ el bennünket a műalkotástól is. Adott viszont a művészetbe való belépés, az aktív részvétel lehetősége, módunk van rá, hogy minden érzékszervünkkel befogadjuk, átéljük a lüktető üzenetet.”

2021. november 4. – LÁTHATÓ ÉS LÁTHATATLAN

„ez az a hely is, amelytől immár három évtizede távol vagyok.” (Árkossy István)

Létezik-e egy olyan otthonról hozott szűrő és antennarendszer, amelyen keresztül érintkezni lehet a változó arcú és arculatú világgal? Például „a diktatúra horzsolásában megkopott, sárgapatinás szerkesztőségi íróasztal”? Vagy „a csodálatos hetvenes évek” emlékjajzolatai? A külvilággal való rezonancia képessége attól függ, hogy mennyire vagyunk képesek átlépni az üvegfalon, kilépni az utcára. Vagy átlépni a könyv üvegfalán, és rezonálni *A lélegző vonal* esszéiben rejtőzködő forgatókönyvekre.

2021. november 9. – A LÉLEGZŐ VONAL

„Cikcakkos államhatárokat, húsdarálót vagy aknavetőt is tudunk vonallal megjeleníteni.” (Árkossy István)

Árkossy rajzuniverzuma lineáris univerzum, de nem a következetes absztrakciónál látható hűvös geometriai fajtából. Pont és vonal látomása ebben a könyvben egy másik univerzum, maga a teremtés. A hófehér papírlap méhében a nyomhagyó eszköz érintésére megfogon a pont, megmozdul, növekedni kezd és vonallá cseperedik. Rajz születik. De ott bábáskodnak a születéskor az ölelkező, egymásba olvadó síkok. Pont, vonal, sík – élő, személyiséggel bíró élő, dinamikus építőelemek, különösen a vonal jellemtára mozog széles skálán, be-becsúszó súlyos jellemhibák a megjelenítésben (államhatárok átrajzolása, egy húsdaráló vagy aknavető körülcicomázása) sem idegen tőle.

2021. november 17. – A ZENE LERAJZOLHATÓ

„Amíg a zene élete mindig 'időben történik', a képnek nincs semmilyen 'ideje'” (Árkossy István)

Talán mert a képnek nincs ideje, az esszéikben, ahol teheti, nagybetűs Idővé avanszál a kisbetűs idő. A középkori ember az idő folytonosságát – a múltat, a jelent és a jövőt – állandó szimultaneitásban tapasztalta meg. A jelen szerepe a múltbeli próféciák beteljesítése volt, a mitologikus múlt történetei pedig mint ha az örök jelenben zajlottak volna – írja Benedict Anderson „Imagined Communities” („Elképzelt közösségek”) című művében. Ehhez képest a mai világban a kalendáriummal és órával mért, „homogén üres idő” vette át a korábbi

folytonos idő szerepét. Árkossy képi ideje éppen ezt a „homogén üres időt” tagadja, az idő nála nem homogén és nem üres, festményei jelen idejében összeér (vagy talán egymásnak feszül?) a múlt és a jövő.

Ami mégis legjobban megfogja az olvasót az esszékötetben, az a zenei szinesztézia: a zene, a hangzás lerajzolhatósága, a hangzó festészet képei. A zene képisége szinte valamennyi esszében domináns szerepet játszik, de A ZENE LERAJZOLHATÓ a szinesztézia legfrappánsabb esszéje. Visszatérő motívumok: a hang, hangzatok, hármashangzat, felhangok, színhangok és hang-szín, hangolás, ráhangolódás, a hangzás színkorongokba történő átültetése, optikai hangszintézis, az emlékezés folyamatosan halkuló képei-hangjai. Ott ülnek Arnold Schönberg és Vaszilij Kandinszkij kart karba öltve a belső látás forrásvidékén, a szinesztézia játékasztalánál. Atonalitás és absztrakt. Schönberg festményei és Kandinszkij zeneként elgondolt színes kompozíciói és improvizációi. A néma zene és hangzó festészet egymásrautaltsága.

2022. február 24. – KAPUZÁRÁS

„Ma más időket élünk, robbantunk, harapunk es marcangolunk.” (Árkossy István)

Igaz-e, hogy a frontok kataklizmáiban nemcsak tábori rajzok és csataképek születnek, hanem idilli tájképek, csendéletek, enteriőrök? A kötet vezető esszéje a kötet élén a trianoni szétszóródás előtti pillanatokat vallatja. De a szétszóródás után újabb csaták, újabb világháborúk következtek és újabb szétszóródások. Új apokalipszisek és újabb látványhorizontok. A mellékletben szereplő színes vagy monokróm olajfestményeinek rút szörnyalakjait görgeti maga előtt a történelmi ár, az Árkossy-esszékben szinte mindig nagybetűs Idő.

Fölkavaró motívumok: „masszív épületek, csonka oszlopok, boltívek, lebegő földi és ismeretlen, földön kívüli világból származó testek, szerkezetek, csillagképek, légi járművek, sorompók, sziklák, szakadékok, beomló fény, belövellő fénysugár, vízesések, ágbogas fák, göcsörtös gyökerek, bűvös gömbök, szét-szórt, felfűzött vagy példás alakzatban elhelyezett gyöngyszemek, időmérő szerkezetek, órák, kockák, hangszerek, tűzpatakok, távolban ködlő romok” – egy recenzens gondos leltárában (Hegedűs Imre János: Kortársunk, Árkossy István. *Magyar Napló*, 2016).

A néző elemi erejű bartóki feszültségeket, kompozíciós disszonanciákat érzékel Árkossy látványvilágában. Az esszékben ennek épp az ellenkezőjét: kiegyensúlyozottságot, lekerekített nyugalmat. Az írott szó nyugalma néhol mint terápia aktus töremkedik be a képírásba (reneszánsz nagy-mesterek arcképcsarnokának megfestése a Nagymesterekben), a képi disszonanciák bartóki szintézise ehhez képest alig-alig jut lélegzethez a digitális világoknak ab ovo hadat üzenő esszékben.

Árkossy Hegedűs Imre Jánosnak írt magánleveléből idézhető magyarázat az érdekessé váló olajfestményekhez: „'harapós képeket' fogok festeni. A szépségek megrekedtek a reneszánszban; ma más időket élünk, robbantunk, harapunk és marcangolunk.” Új szekvenciák, amelyek igazak is és nem is. Erről szólnak *A lélegző vonal* esszéi, interjúi, olvasatai, jegyzetei. Hogy kereshetünk-e, találhatunk-e vigaszt a reneszánsz festők megszerkesztett nyugalmaiban és a transzszilván metaforák „fuvallataiban”? A helyek és nevek emlékezetében, Erdély, Kolozsvár, Farkas utca, Bánffy-palota, Mátyás király szülőháza, Házsongárd, Donát úti műtermek, Sztána, Varjúvár. Kós Károly és Kós Károly és Kós Károly.

2022. február 25. – ILLAT NÉLKÜL

„Vár a kakukkos erdő páfrányillata, a zuzmóillat, a málnaillat, a gombaillat, a patlak mosta kövek zöldmoha-illata, az esztenában frissen érlelt sajt illata, a fűrészelt fenyőtörzsekből kipárolgó gyanta illata.” (Árkossy István)

Az ízlelés és szaglás képességének elvesztése tizedeli ma az emberiséget. Vigasztalhat-e a gyermekkori ízek és illatok emléke? Egy világjárvány utáni szinesztézia.

2022. február 26. – ZAJDULÁS ÉS ÖNVÁD

„Már rég nem kuruc veri a labancot, vagy oda-vissza osztrák a magyart. Országok döglenek bele a mindenféle háborúba, és ezt abbagyni képtelenek valamennyien” – ez Szilágyi István regényes verdiktje *A hóhér könnyei* novellában, és ez a verdikt nemcsak a kuruc-jajdulásos idők hordaléka. *Messze túl a láthatáron* Donbász és Luhanszk. A távoli olvasás és távoli beszéd távoli nevei. Nekem a városnevek közül egy gyerekfejjel gyakran hallott város neve fojtogatja a torcomat. Nyikolajev. Ott fekszik a nyikolajevi hadifogolytábor egyik jeltelen tömegsírijában a naplóíró édesapja.

2022. március 14. – BÚVÖS KÖR

„...kitelepedésre előkészített, természetes ládák és pakkok egyre nyomasztóbb zegzugában” (Árkossy István)

Láng Gusztáv kérdezi: „létezik-e egyáltalán olyan, hogy erdélyi író?” Vajon nem a „provinciális” udvariasabb változata-e az „erdélyi” jelző? Vajon az áttelepült erdélyi író csak addig kedves a magyar kritikának, amíg Erdélyben marad? Melyek a magyar olvasóközönség tényleges elvárásai az áttelepült íróval szemben? „Erdélyi” író marad-e, aki nem az Erdély-romantika és Erdély-nosztalgia húrjait pengeti, Szüksége van-e az esszéírónak a „transzszilván” jelző mértéktartó használatára, hogy felismerjék a hovatarozását? (Láng Gusztáv: *Kivándorló irodalom. Kortárs, 1991/9.*)

A Hubble űrteleszkóp fáradhatatlan lendülettel küldözgeti a világűrből az űranzixokat. Csillaghalmazok. Kivándorlás szempontjából elérhetetlen világok. Mintha Kondor Béla szavai csengtek volna vissza az űrből: „Jelet hagyni.”

2022. április 1. – ÓRIÁSKÖRKÉP

„Tárt ablakomon át, szmogon lovagolva, becsörömpöl szobámba a felspannolt újvilág.”

„Menni, menni – és újat nem találni.” (Árkossy István)

Ha videojáték-programozó, mindenfajta újabb lelemények apostola lennék, a Genshin Impactra emlékeztető szerep- és akciójátékot csinálnék a *Mozgóképek* párbeszédese ötletére támaszkodva. De a MOZGÓKÉPEKTől eltérően nem a képzőművészet avatarjait vonultatnám fel a szerepjátékban. Az én „sarokfiguráim” a digitális világból merészkednének elő, és egy Zoom-konferencián vitatkoznának (esetleg szónokolnának) a Gutenberg-galaxis kényszerzubbonyáról, a digitális bennszülöttekről, arról, hogy a digitális kor vívmányai hogyan változtatták meg a gyermeki agy fejlődését és hoztak létre új, eddig ismeretlen kompetenciákat, a digitális írástudásról (computer literacy), a képernyőn, okostelefonon vagy ebook olvasón meghonosuló hiperolvasásról, az online oktatásról, a vizuális zokék (VJ-k) színesztéziás világáról, a manga és anime Japánon kívüli térhódításáról, az animációról a színek és vonalak világában, a digitális rajztáblák szerepéről a manuális jelentőségének visszaállításában, a digitális bölcsészet új felismeréseiről.

Persze ez csak egy játék, egy újabb szekvencia a koincidenciák világában. Ha valami nem sikerül, bármikor újrakezdhető az akció, módosítható, alakítható, cserélhető a szerep, újra lehet játszani a játékot. Ez a játék alaptörvénye. Na de az üvegfalon túl, a valóságban másféle törvények uralkodnak. Miféle törvények?

2022. május 12. – A SZEMENSZEDETT SZEM

„Mi mindenre képes a szem!” (Árkossy István)

Egymást metsző körök. A szakrális geometria egyik alap szimbóluma. Két azonos nagyságú kör metszetét adó mandula formájú alakzat. Venn-diagram. Ősi időkre visszanyúló jelkép. Sok mindent jelképezhet: nőieséget, anyaméhet, termékenységet, valamiféle átjárást, kaput is szimbolizálhat az anyagi és szellemi világ között, gondolatot, energiát, világos és sötét összefogódzását, ellentétek találkozását. Függőlegesen a méh a teremtést szimbolizálja, vízszintesen egy kozmikus szemet. A dualitás és a szövetség jelképe is. A kereszténységben a végtelen isteni erő jelképe. A Mindenségből kiáradó kozmikus teremtő energia szimbóluma is lehet. A hüvelyalakzat sok reneszánsz festményen megtalálható jelkép. Ez a forma, amely jellemzően egy Krisztus-szerű alak képét tartja, a teremtés középpontját jelképezi. Nem véletlen, hogy az okkultizmus kedvelt szimbóluma. Halhólyagnak, halbuboréknak is nevezik. Olaszul mandorla (Százraz György: *A Vesica Piscis jelkép értelme és története*, 2019).

2022. május 15. – KÉPEK ÉS HÁTTÉRKÉPEK

„A vonal, a sík, a szín, a forma, más szóval: a kép, természeténél fogva kitartóan és rendíthetetlenül bizonyítja, hogy nem ismer el semmiféle határokat.” (Árkossy István)

A lélegző vonal esszesorozata egyetlen lassított felvétel, mint Sofia Bohdanowicz 18 perces gyász-filmje. Folyamatfilm. A gyászon átívelő mozgás. A filmben Hilma af Klint festőművész és médium festményei töltik meg a vásznat. Egymást metsző körök festőjeként tartják számon. Geometrikus és organikus formák, amelyek hétköznapi érzékelésen túli forrásokból merítenek. A rendezőnő ezekből a formákból próbálja barátja emlékét újraéleszteni. A közös munka, a közös érdeklődés apró nyomai találkoznak. Koincidenciák.

Az esszékötetben a filmhez képest nagyon is tárgyias, kézzelfogható emlékek, élettájak, barátok vonulnak fel. Gyász – egymást metsző, egymást keresztező síkokban. Barátok. Tóth Lászlóval újraélni az absztrakt világ vonzó-taszító izgalmát, Páskándi Gézával búcsút inteni az abszurdnak, Lászlóffy Alival újra meglepni egymást őszinte lélekrajzolatokkal. Élettájak. Búcsú a Farkas utcától, búcsú az iskolától, búcsú a hársfáktól, búcsú Sztánától. Búcsú a digitális diktatúra előtti kézműves időktől, búcsú az atomfenyegetettséget kizáró békétől, búcsú a román diktatúra puha szakaszának ígéretekkel teli emlékeitől, búcsú a világjárvány nélküli világtól.

Gyászmunka ma már láthatatlan és elérhetetlen dolgokért.

